

URSZULA WARCHOLIŃSKA, ANNA GMERK

Zagrożone gatunki roślin naczyniowych Kutna

Endangered species of vascular plants of Kutno

Abstract: In this article a list and characterization of endangered species of vascular plants, found in the area of Kutno in 1992–1994, has been presented. The research was carried out using a cartogram method.

Treść:

1. Wstęp
2. Teren badań
3. Materiał i uwagi metodyczne
4. Lista gatunków
5. Uwagi końcowe
6. Literatura
7. Summary

1. Wstęp

Flora naczyniowa miast środkowej Polski, w tym także Kutna, podlega aktualnie gwałtownym przemianom na skutek zmian w sposobach ingerencji człowieka w środowisko miejskie. Procesowi temu, obok zjawiska ekspansji niektórych gatunków, towarzyszy przede wszystkim zjawisko recesji wielu gatunków roślin naczyniowych.

Prezentowana praca jest pierwszą próbą zestawienia zagrożonych gatunków roślin naczyniowych Kutna. Zawarte w tym opracowaniu informacje stanowią będą podstawę do prowadzenia szczegółowych badań nad tymi gatunkami w przyszłości oraz określenia przyczyn zagrożenia i możliwości ich ochrony.

2. Teren badań

Kutno należy do miast założonych do 1466 r. (Szymczak 1984). Leży na skraju regionu geograficznego Równiny Kutnowskiej, nad rzeką Ochnią (Dylikowa 1984a). Położone jest w północnej części województwa łódzkiego, na międzynarodowym szlaku drogowym E8 (Województwo łódzkie 1 : 500 000, 1999).

Na terenie Kutna występują m. in. następujące typy gleb: mady rzeczne, czarne i szare ziemie oraz gleby płowe, brunatne wylugowane i pseudogleje. Są to gleby utworzone z piasków gliniastych i słabogliniastych oraz glin zwałowych (Dylikowa 1984b).

Klimat Kutna cechuje się dużą zmiennością stanów pogodowych, zwłaszcza wiosną (Kozuchowski 1984).

Aktualny obraz szaty roślinnej Kutna ukształtował się pod wpływem wielowiekowej działalności ludzkiej. Pierwotnie tereny tego miasta pokryte były lasami, przeważnie łągowymi i grądowymi (Olaczek 1984). Obecnie w obrębie miasta zachowały się niewielkie resztki dawnych lasów (Nyciek 1977). Ważnym obiektem o ciekawej florze jest podworski park miejski, w którym oprócz zielnych gatunków roślin chronionych rosną dęby-pomniki przyrody (Olaczek 1971).

Na siedliskach synantropijnych zachowało się także dotąd wiele interesujących zagrożonych gatunków roślin.

3. Materiał i uwagi metodyczne

Przy opracowaniu listy gatunków roślin naczyniowych zagrożonych na terenie Kutna wykorzystano wyniki badań własnych oraz dane z literatury (np. Drymmer 1885; Ejsmond 1887; Kucharski 1984; Kurzac 1984; Mowszowicz 1960, 1978; Olaczek 1963, 1974).

Na liście uszeregowano gatunki w porządku alfabetycznym, stosując nomenklaturę według *Vascular plants of Poland – a checklist* (Mirek i in. 1995).

Kierując się zasadą jednolitości kryteriów oceny stopnia zagrożenia dla wszystkich grup roślin, przyjęto kategorie IUCN, tj. Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych (*How to use...* 1980; Lucas, Syngé 1978; Olaczek 1985; Zarzycki, Kaźmierczakowa 1993; Zarzycki i in. 1992), a mianowicie: **Ex** – gatunki wymarłe i przypuszczalnie wymarłe; **E** – gatunki wymierające; **V** – gatunki narażone; **R** – gatunki rzadkie; **I** – gatunki o nieokreślonym zagrożeniu.

Poza tym, korzystano z opracowań Warcholińskiej (1986–1987, 1991, 1993, 1994, 1998).

4. Lista gatunków

Gatunek Species	Kategorie zagrożenia* Categories of threat*				
	Ex	E	V	R	I
<i>Aethusa cynapium</i> L. ssp. <i>agrestis</i> (Waltr.) Dostál	I
<i>Agrostemma githago</i> L.	.	V	.	.	.
<i>Alopecurus myosuroides</i> Huds.	.	.	.	R	.
<i>Alyssum alyssoides</i> (L.) L.	I
<i>Anchusa arvensis</i> (L.) Bieb.	.	.	V	.	.
<i>Aphanes microcarpa</i> (Boiss. et Reuter) Rothm.	.	.	.	R	.
<i>Aquilegia vulgaris</i> L.	.	.	.	R	.
<i>Asarum europaeum</i> L.	I
<i>Avena strigosa</i> Schreb.	.	E	.	.	.
<i>Bromus arvensis</i> L.	Ex
<i>Bromus secalinus</i> L.	.	E	.	.	.
<i>Bupleurum rotundifolium</i> L.	Ex
<i>Camelina microcarpa</i> Andr. ex DC.	.	.	V	.	.
<i>Campanula rapunculoides</i> L.	I
<i>Centaurea cyanus</i> L.	I
<i>Cerithe minor</i> L.	.	E	.	.	.
<i>Chaenorhinum minus</i> (L.) Lange	.	.	.	R	.
<i>Chenopodium polyspermum</i> L.	I
<i>Consolida regalis</i> S. F. Gray	I
<i>Convallaria majalis</i> L.	.	.	.	R	.
<i>Digitaria sanguinalis</i> (L.) Scop.	.	.	.	R	.
<i>Euphorbia exigua</i> L.	.	.	V	.	.
<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	.	.	.	R	.
<i>Frangula alnus</i> Miller	.	.	.	R	.
<i>Fumaria officinalis</i> L.	I
<i>Gagea pratensis</i> (Pers.) Dumort.	.	.	.	R	.
<i>Geranium molle</i> L.	.	.	.	R	.
<i>Hedera helix</i> L.	I
<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench	Ex
<i>Herniaria glabra</i> L.	I
<i>Hypericum humifusum</i> L.	.	.	V	.	.
<i>Kickxia elatine</i> (L.) Dumort.	.	E	.	.	.
<i>Linaria arvensis</i> (L.) Desf.	.	E	.	.	.
<i>Medicago falcata</i> L.	I
<i>Melandrium noctiflorum</i> (L.) Fr.	.	.	V	.	.
<i>Myosurus minimus</i> L.	.	.	V	.	.
<i>Neslia paniculata</i> (L.) Desv.	.	.	V	.	.
<i>Nigella arvensis</i> L.	.	E	.	.	.
<i>Odontites verna</i> (Bell.) Dumort.	I
<i>Papaver dubium</i> L.	I
<i>Papaver rhoeas</i> L.	I

Gatunek/Species	Ex	E	V	R	I
<i>Ranunculus arvensis</i> L.	.	E	.	.	.
<i>Silene dichotoma</i> Ehrh.	.	.	.	R	.
<i>Sinapis arvensis</i> L.	I
<i>Sorbus intermedia</i> (Ehrh.) Pers.	.	.	.	R	.
<i>Stachys annua</i> (L.) L.	.	E	.	.	.
<i>Taxus baccata</i> L.	.	.	.	R	.
<i>Valerianella dentata</i> (L.) Pollich	.	E	.	.	.
<i>Veronica polita</i> Feries	I

* Kategorie zagrożenia: **Ex** – gatunki wymarłe i przypuszczalnie wymarłe; **E** – gatunki wymierające; **V** – gatunki narażone; **R** – gatunki rzadkie; **I** – gatunki o nie określonym zagrożeniu.

* Categories of threat: **Ex** – extinct and probably extinct species; **E** – endangered species; **V** – vulnerable species; **R** – rare species; **I** – indeterminate species.

5. Uwagi końcowe

Na liście gatunków roślin naczyniowych zagrożonych na terenie Kutna znalazło się 49 taksonów. Stanowi to około 7,0% wszystkich gatunków roślin naczyniowych stwierdzonych dotąd na terenie tego miasta.

Do kategorii wymarłych i przypuszczalnie wymarłych (**Ex**) zaliczono trzy gatunki, wymierających (**E**) – dziewięć gatunków, narażonych (**V**) – osiem gatunków, rzadkich (**R**) – trzynaście gatunków, a do kategorii o nieokreślonym zagrożeniu (**I**) zakwalifikowano 16 gatunków.

Na liście zamieszczono rośliny rodzime (apofity) i rośliny obcego pochodzenia (antropofity), głównie archeofity.

Osiem gatunków znajduje się pod ochroną (Olaček 1992). Na szczególną uwagę spośród tych gatunków zasługują: *Taxus baccata*, *Sorbus intermedia*, *Frangula alnus*, *Aquilegia vulgaris* i *Helichrysum arenarium*.

Znaczna liczba zagrożonych gatunków zamieszczonych na liście występuje na pojedynczych rozproszonych stanowiskach i reprezentowana jest przez nieliczne populacje, np.: *Aphanes microcarpa*, *Avena strigosa*, *Bromus arvensis*, *B. secalinus*, *Bupleurum rotundifolium*, *Camelina microcarpa*, *Cerinthe minor*, *Euphorbia exigua*, *Gagea pratensis*, *Geranium molle*, *Hypericum humifusum*, *Kickxia elatine*, *Linaria arvensis*, *Nigella arvensis*, *Ranunculus arvensis*, *Silene dichotoma*, *Stachys annua*, *Valerianella dentata*.

Gatunki o nie określonym zagrożeniu (16 gatunków) wymagają dalszej obserwacji, aby można było ocenić ich status.

Do najważniejszych czynników zagrażających zamieszczonym na liście gatunkom zaliczyć można: zmiany stosunków wodnych, urbanizację i rozwój komunikacji, intensywne rolnictwo i ogrodnictwo oraz zmiany bioklimatu.

6. Literatura

- Drymmer K. 1885. *Spis roślin zebranych w pow. kutnowskim w okolicach Żychlina, Kutna, Krośniewic i Oporowa*. Pam. Fizjogr. 5: 39–66.
- Dylikowa A. 1984a. *Położenie geograficzne*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 11–16.
- Dylikowa A. 1984b. *Gleby*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 63–67.
- Ejmond A. 1887. *Sprawozdanie z wycieczki botanicznej w płockim, rypińskim, sierpeckim i mławskim powiecie, odbytej w lipcu 1885 i 1886 roku*. Pam. Fizjograf. 7: 94–134.
- How to use the IUCN red data book categories*. 1980.
- Kożuchowski K. 1984. *Klimat*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 43–52.
- Kucharski L. 1984. *Charakterystyka flory*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 68–72.
- Kurzac M. 1984. *Ochrona tworów przyrody*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 95–106.
- Lucas G., Syngé H. 1978. *The IUCN plant red data book*. IUCN, Morges.
- Mirek Z. i in. [Piękoś-Mirkowa H., Zając A., Zając M.] 1995. *Vascular plants of Poland – a checklist*. Polish Academy of Sciences, W. Szafer Institute of Botany, Kraków: 1–303.
- Mowszowicz J. 1960. *Conspectus florum lodziensis*. cz. I. *Rośliny naczyniowe*. Prace Wyd. Mat.-Przyr. Łódź. Tow. Nauk. 69: 1–375.
- Mowszowicz J. 1978. *Conspectus florum Poloniae Medianae (plantae vasculares)*. *Przegląd flory Polski środkowej (rośliny naczyniowe)*. Wyd. UŁ, Łódź: 1–395.
- Nycek J. 1977. *Kutno i okolice*. KAW, Warszawa: 1–50.
- Ołaczek R. 1963. *Niektóre rzadkie lub nowe gatunki roślin dla flory województwa łódzkiego*. Zesz. Nauk. Uniw. Łódzkiego, ser. II, 14: 73–79.
- Ołaczek R. 1971. *Przewodnik po województwie łódzkim*. LOP – Nasza Przyroda, Warszawa: 3–223.
- Ołaczek R. 1974. *Materiały do flory Polski środkowej*. Zesz. Nauk Uniw. Łódzkiego, ser. II, 54: 27–39.
- Ołaczek R. 1984. *Zróżnicowanie roślinności*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 72–78.
- Ołaczek R. 1985. *Kategorie zagrożenia ginących gatunków roślin i zwierząt*. *Chrońmy przyr.* ojc. 41 (6): 5–21.
- Ołaczek R. 1992. *Rośliny chronione w Polsce*. LOP. Warszawa: 3–12.
- Szymczak A. 1984. *Miasta i osiedla w Płockiem (mapa)*. [W:] A. Dylikowa (red.). *Województwo płockie*. Wyd. UŁ, Łódź: 118.
- Warcholińska A. U. 1986–1987. *Lista zagrożonych gatunków roślin segetalnych środkowej Polski*. *Fragm. Flor. Geobot.* 31/32: 225–231.
- Warcholińska A. U. 1991. *Właściwości i współczesne przemiany flory segetalnej Wzniesień Łódzkich na tle wybranych flor segetalnych środkowej Polski*. *Fragm. Flor. Geobot.* 36 (2): 459–497.
- Warcholińska A. U. 1993. *Chwasty polne Wzniesień Łódzkich – Atlas rozmieszczenia*. Wyd. UŁ, Łódź: 5–413.
- Warcholińska A. U. 1994. *List of threatened segetal plant species in Poland*. *Proc. Internat. Conf., Sátoraljaújhely*: 206–219.

- Warcholińska A. U. 1998. *Właściwości zagrożonych segetalnych roślin naczyniowych Polski*. [W:] A. U. Warcholińska (red.). *Ginące i zagrożone gatunki flory segetalnej*. Acta Univ. Lodz., Folia bot. 13: 4–17.
- Zarzycki K., Kaźmierczakowa R. (red.) 1993. *Polska czerwona księga roślin*. Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków: 9–310.
- Zarzycki K. i in. [Wojewoda W., Heinrich Z.] 1992. *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Inst. Bot. im. Szafera PAN, Kraków: 3–98.

7. Summary

In the present paper a preliminary list of 49 endangered vascular plant species in the area of Kutno is given. Many of them belong to rare species both in regions as well as in the whole country. The presented list has been prepared as an introduction to detailed investigations on rare and endangered species of vascular plants of this town. Moreover, it will constitute a basis allowing comparison of regularly conveyed evaluations of the status of the endangered vascular plant species shown on this list.

dr hab. prof. nadzw. URSZULA WARCHOLIŃSKA,
ANNA GMEREK

Translated by ANETA WARCHOLIŃSKA

Zakład Ekologii Roślin i Fitosocjologii
Uniwersytet Łódzki
ul. S. Banacha 12/16, PL 90-237 Łódź